

21.11.2022

VALTIONEUVOSTON ASETUS SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUISTA ANNETUN ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

1. Yleistä

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992, jäljempänä asiakasmaksulaki). Asiakasmaksulain 1 §:n nojalla kunnallisista sosiaali- ja terveystalouksista voidaan periä maksu palvelun käyttäjältä, jollei lailla toisin säädetä. Asiakasmaksulain 2 §:n 2 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää palvelusta perittävän maksun enimmäismäärä, maksu määräytyväksi maksukyvyyn mukaan tai maksun tarkistamisesta indeksin muutoksen mukaisesti. Lisäksi asiakasmaksulain eräissä nimenomaisissa pykälissä säädetään erikseen asetuksenantovaltuudesta. Näistä maksujen enimmäismääristä tai muista maksuja tarkentavista säännöksistä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (912/1992, jäljempänä asiakasmaksuasetus).

Asiakasmaksulakiin on tehty sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta johtuvat tekniset muutokset sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä vuoden 2023 alusta kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle. Kyseisiä muutoksia koskeva laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta (600/2022) tulee voimaan 1.1.2023. Vastaa- vat sote-uudistuksesta johtuvat tekniset muutokset on tarpeen tehdä myös asiakasmaksuasetukseen. Lisäksi asiakasmaksuasetuksen joitakin säännöksiä on tarpeen tarkistaa muutoinkin teknisesti, sillä asetuksessa on esimerkiksi vanhentuneita lakiviittauksia ja myös 1.1.2023 voimaan tulevat muutokset sosiaalihuoltolakiin (laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta 790/2022) edellyttävät asiakasmaksuasetuksen tarkistamista vastamaan mainittua lainmuutosta.

Eduskunnassa on lisäksi vireillä vammaispalvelulain uudistamiseen liittyvä hallituksen esitys (Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi HE 191/2022 vp) sekä muun muassa sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain, mielenterveyslain ja päihdehuoltolain muuttamista koskeva hallituksen esitys (Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi HE 197/2022 vp). Näihin uudistuksiin liittyvät asiakasmaksuasetuksen muutokset valmistellaan erikseen sitten, kun lait on hyväksytyt ja vahvistettu.

2. Esityksen vaikutukset

Asetusmuutoksella ei ole varsinaisesti vaikutuksia nykytilaan, sillä kyse on säännösten teknisistä tarkistuksista.

3. Säännöskohtaiset perustelut

1 §. *Soveltamisala.* Pykälä muutettaisiin teknisesti vastaamaan sote-uudistuksesta johdettavia muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä vuoden 2023 alusta kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle. Jatkossa asetus ei koskisi enää kunnan tai kuntayhtymän asiakasmaksuja, vaan hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän perimiä asiakasmaksuja. Pykälän 1 momentin mukaan hyvinvointialueen järjestämistä sosiaali- ja terveyspalveluista saisi periä tässä asetuksessa säädettyt maksut, jollei erikseen toisin säädetä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että mitä tässä asetuksessa säädetään hyvinvointialueesta, sovelletaan Helsingin kaupunkiin ja HUS-yhtymään siltä osin kuin ne järjestävät sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

2 §. *Määritelmiä.* Pykälän 1 kohta päivitetäisiin teknisesti vastaamaan 1.1.2023 voimaan tulevaa sosiaalihuoltolain muutosta (790/2022). Sosiaalihuoltolain säännökset muuttuvat 1.1.2023 alkaen siten, että mainitussa laissa ei säädetä enää kotipalveluista, vaan lapsiperheiden kotipalveluista sekä erikseen kotihoidosta, johon sisältyy kotipalvelua ja tarvittaessa kotisairaanhoitoa. Lisäksi pykälän 1 kohdasta poistettaisiin vanhentuneena maininta lasten päivähoitosta, joka on nykyisin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaista varhaiskasvatusta, josta säädetään varhaiskasvatuslaissa (540/2018). Ehdotetun 1 kohdan mukaan tässä asetuksessa tarkoitettaisiin palvelun käyttäjällä yhtä tai useampaa henkilöä, joka käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelua tai johon palvelu kohdistuu; sosiaalihuoltolain (1301/2014) 18 a §:ssä tarkoitettua lapsiperheen kotipalvelussa, lapselle annettavassa mainitun lain 19 a §:ssä tarkoitettua kotihoidossa ja lapselle annettavassa terveydenhuoltolain (1326/2010) 25 §:ssä tarkoitettua kotisairaanhoidossa palvelun käyttäjäksi katsotaan lapsen ohella hänen kanssaan yhteistaloudessa elävät vanhemmat tai muut huoltajat. Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävästä maksusta, maksun perusteena olevista tuloista ja tuloista tehtävistä vähennyksistä säädetään puolestaan asiakasmaksulain 10 e – 10 g §:ssä.

Pykälän 4 kohdan säännös päivitetäisiin myös teknisesti vastaamaan 1.1.2023 voimaan tulevaa sosiaalihuoltolain muutosta (790/2022). Nykyisin säännöksessä on lisäksi vanhentuneet viittaukset sosiaalihuoltoasetukseen (607/1983) ja kansanterveyslakiin (66/1972), jotka korjattaisiin. Ehdotettavan 4 kohdan mukaan kotona annettavalla palvelulla tarkoitettaisiin tässä asetuksessa sosiaalihuoltolain 18 a §:ssä tarkoitettua lapsiperheen kotipalvelua, 19 §:ssä tarkoitettuja tukipalveluja ja 19 a §:ssä tarkoitettua kotihoitoa sekä terveydenhuoltolain 25 §:ssä tarkoitettua kotisairaanhoitoa.

3 §. *Kotona annettava palvelu.* Pykälän 4 momentti kumottaisiin tarpeettomana. Palvelu- ja hoitosuunnitelmista säädetään nykyisin useassa eri laissa, muun muassa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 7 §:ssä ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 4 a §:ssä. Kuntien ja kuntayhtymien sijaan hyvinvointialue vastaisi jatkossa lapsiperheen kotipalvelun sekä kotihoiton ja kotisairaanhoidon järjestämisestä, joten asiakkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmissa tulisi huomioitavaksi hyvinvointialueen järjestämien kotona annettavien palvelujen kokonaisuus.

Pykälän 5 momenttiin tehtäisiin sote-uudistuksesta sekä sosiaalihuoltolain muutoksesta (790/2022) johtuvat tekniset tarkistukset. Kunnan sijaan säännöksessä mainittaisiin hyvinvointialue ja kotipalvelun sijaan kotona annettavat palvelut. Lisäksi momentin viimeistä virkkeestä poistettaisiin viittaus pykälän 1 momenttiin, joka on kumottu. Ehdotetun 5 momentin mukaan tilapäisestä kotona annettavasta palvelusta voitaisiin periä hyvinvointialueen päättämä kohtuullinen maksu. Tilapäisestä kotisairaanhoidosta voitaisiin periä kuitenkin enintään 19,20 euroa lääkärin tai hammaslääkärin suorittamasta kotikäynnistä ja enintään 12,20 euroa muun henkilön suorittamasta kotikäynnistä. Tilapäisestä kotisairaanhoidosta ei saisi kuitenkaan periä erikseen maksua sellaiselta henkilöltä, joka saa jatkuvaa kotisairaanhoidoa.

Pykälän 7 momentti kumottaisiin tarpeettomana. Vastaava säännös sisältyy jo asiakasmaksulakiin, jonka 2 §:n 1 momentin mukaan palvelusta perittävä maksu saa olla enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen.

8 §. Sairaalan poliklinikkamaksu. Pykälän 1 momentin 1. virkkeen viittaus erikoissairaanhoidolakiin (1062/1989) muutettaisiin viittaukseksi terveydenhuoltolakiin, sillä erikoissairaanhoidolaki kumoutuu pääosin vuoden 2023 alusta sote-uudistuksen yhteydessä. Ehdotetun 1 momentin 1. virkkeen mukaan terveydenhuoltolain 3 §:n 3 kohdassa tarkoitettua erikoissairaanhoidoa toteuttavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön ja terveyskeskuksen erikoislääkärijohtoisen sairaalan poliklinikalla tutkittavalta tai hoidettavalta voitaisiin periä enintään 41,80 euroa käynniltä. Säännös pysyisi muutoin ennallaan.

9 §. Suun ja hampaiden tutkimus ja hoito. Pykälän 6 momentissa oleva virheellinen viittaus eräisiin Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palveluiden kuntoutuksesta annetun lain (1039/1997) 1 §:n 1 momentin 3 kohtaan korjattaisiin siten, että viitattaisiin mainitun lain 1 §:n 2 momentin 3 kohtaan, jossa säädetään miinanraivaustehtäviin osallistumisesta

12 §. Lyhytaikainen laitohoito. Pykälän 1 momentissa oleva viittaus mielenterveyslain (1116/1990) 9 §:ään päivitetäisiin 9 c §:ksi vastaamaan mielenterveyslakiin aiemmin tehtyjä muutoksia (laki mielenterveyslain muuttamisesta 438/2014). Tarkkailuun ottamisesta säädetään nykyisin mielenterveyslain 9 c §:ssä.

16 §. Työterveyshuollon maksut. Pykälän 1 momentti päivitetäisiin teknisesti vastaamaan sote-uudistuksesta johtuvia muutoksia sekä terveydenhuoltolain säännöksiä. Nykyisessä 1 momentissa viitataan kansanterveyslain kumottuihin säännöksiin, jotka korvattaisiin terveydenhuoltolain nykyisillä säännösviittauksilla. Ehdotetun 1 momentin mukaan hyvinvointialueen järjestämistä tai tuottamista terveydenhuoltolain 18 §:n 1 momentissa ja 19 §:n 2 kohdassa tarkoitetuista työterveyshuoltopalveluista ja mainitun lain 18 §:n 3 momentissa tarkoitetuista sairaanhoito- ja muista terveydenhuoltopalveluista työnantaja olisi velvollinen suorittamaan maksut tai korvaukset, joiden suuruuden hyvinvointialue päättää.

Myös pykälän 3 momentti päivitetäisiin teknisesti vastaamaan sote-uudistuksesta johtuvia muutoksia sekä terveydenhuoltolain säännöksiä. Nykyisessä 3 momentissa viitataan kansanterveyslain kumottuun säännökseen, joka korvattaisiin terveydenhuoltolain

nykyisellä säännösviittauksella sekä vastaamaan sitä, mitä asiakasmaksulain 8 §:ssä säädetään työterveyshuollon maksujen osalta. Lisäksi vanhentunut viittaus kumotun sairausvakuutuslain (364/1963) 29 §:ään korvattaisiin viittauksella voimassa olevan sairausvakuutuslain (1224/2004) 13 luvun 8 §:ään. Ehdotetussa 3 momentissa säädetäisiin, että mitä edellä tässä pykälässä säädetään työnantajan velvollisuudesta, koskee myös yrittäjää hänen ostaessaan hyvinvointialueelta terveydenhuoltolain 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua työterveyshuoltoa. Yrittäjältä perittävistä maksuista vähennetään korvaukset, jotka kansaneläkelaitos suorittaa hyvinvointialueelle sairausvakuutuslain 13 luvun 8 §:n nojalla.

22 §. Hengityshalvauspotilaalle järjestettävä hoito. Pykälän 1 momentti päivitetäisiin teknisesti vastaamaan sote-uudistuksesta johtuvia muutoksia. Kunnallisen hoidon ja hoitoon liittyvien kuljetusten sijaan säännöksessä mainittaisiin hyvinvointialueen hengityshalvauspotilaalle järjestämä hoito ja hoitoon liittyvät kuljetukset.

23 §. Maksu lääkärintodistuksesta. Pykälän 3. virke poistettaisiin vanhentuneena ja sen sijaan lisättäisiin pykälän 1. virkkeeseen tarkentava viittaus asiakasmaksulain 5 §:n 1 kohdan d alakohtaan. Säännöksen sisältö ei muuttuisi nykytilaan nähden. Perusterveydenhuollon maksuttomista todistuksista ja lausunnoista säädetään asiakasmaksulain 5 §:n 1 kohdan d alakohdassa. Lisäksi nuorison terveystodistus on poistunut käytöstä 1.8.2019. Ehdotetun pykälän mukaan lääkärin ja hammaslääkärin todistuksesta ja lausunnosta voitaisiin periä todistuksen ja lausunnon laadusta riippuen enintään 51,50 euroa, jollei kyse ole sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettua maksuttomasta perusterveydenhuollon todistuksesta tai lausunnosta. Ajokorttilaissa (386/2011) säädetyn ajo-oikeuden saamiseksi tai säilyttämiseksi tarvittavasta lääkärintodistuksesta voitaisiin kuitenkin periä enintään 61,80 euroa.

4. Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Asetusta ei ole käsitelty kuntatalouden ja –hallinnon neuvottelukunnassa, sillä asetuksella ei ole itsenäisiä vaikutuksia kuntien tai hyvinvointialueiden talouteen tai hallintoon. Asetusluonnos on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

5. Voimaantulo

Asetus tulisi voimaan 1.1.2023 samanaikaisesti sote-uudistuksen ja sosiaalihuoltolaikiin tehtyjen muutosten kanssa.